

VARGA JÁNOS

Keleti Károly Gazdasági Kar, Óbudai Egyetem

GARAI-FODOR MÓNIKA

Keleti Károly Gazdasági Kar, Óbudai Egyetem

CSISZÁRIK-KOCSIR ÁGNES

Keleti Károly Gazdasági Kar, Óbudai Egyetem

Generációs különbségek a pénzügyi tudásban különös tekintettel a digitalizáció hatására

A globalizáció, vagy épp a fenntarthatóság megatrendje mellett ma már olyan alapvető trendek is áthatják mindennapjainkat, mint a digitalizáció, automatizáció vagy robotizáció. E folyamatok közül jelen tanulmány a digitalizáció kérdéskörét állítja középpontba, annak is a pénzügyi magatartásra, pénzügyi kultúrára gyakorolt hatására helyez a hangsúlyt. A tanulmány egyik kiemelt célkitűzése, hogy körülírjuk az egyének hozzáállását a digitális megoldások tekintetében és ezt generáció-specifikus aspektusból elemezzük, hogy következtetni tudjunk az egyes korcsoportokat jellemző pénzügyi szokások állapotára. Az feltételezhető, hogy az innovatív banki megoldások alkalmazása nem jelenik meg egyenes mértékben a társadalom minden korcsoportjánál, ahogy azt is feltételezhetjük, hogy mind a digitalizáció, mind pedig a digitális pénzügyi megoldások vonatkozásában is jelentős különbségek lehetnek az országok között. A tanulmány eredményei rávilágítanak arra, hogy a digitális pénzügyi megoldások ismerete és az irányukba tanúsított hozzáállás generáció-specifikus jegyeket hordoz és egyben összefügg az egyén pénzügyi, gazdasági ismereteivel. Meglátásunk szerint az eredmények megerősítik, hogy mennyire fontos szerepe van a pénzügyi és gazdasági ismeretek oktatásának, hiszen a kognitív járás kellő megalapozása nagymértékben hozzájárul abhoz, hogy a digitális pénzügyek világában biztosabban mozogjanak a fogyasztók, és megalapozottabb, tudatos döntéseket hozzanak a pénzügyeiket illető kérdésekben is.

Kulcsszavak: digitális műveltség, pénzügyi döntések, generációk

Generational Differences in Financial Knowledge with a Special Focus on the Impact of Digitalisation

In addition to globalization and sustainability megatrends, fundamental trends such as digitalisation, automation and robotisation are now also pervading our everyday lives. Of these trends, this paper focuses on the issue of digitalisation, with an emphasis on its impact on financial behavior and financial culture. One of the main objectives of the study is to describe the attitudes of individuals towards digital solutions and to analyze these from a generation-specific perspective in order to infer the state of financial habits of each age group. It can be assumed that the adoption of innovative banking solutions is not evenly spread across all age groups in society, just as it can be assumed that there may be significant differences between countries in terms of both digitisation and digital financial solutions. The results of the study highlight that the knowledge of and attitudes towards digital financial solutions carry generation-specific characteristics and are also related to individuals' financial and economic literacy.

In our view, the results confirm the importance of financial and economic education, as the proper grounding of the cognitive phase contributes greatly to consumers' ability to navigate the world of digital finance with more confidence and to make better informed decisions about their finances.

Keywords: digital literacy, financial decisions, generations

Bevezetés – a digitalizáció mibenléte

Kétségtelenül a digitális átállás korszakát éljük. A digitalizáció, majd később a digitális átalakulás napjaink változásainak alapvető mozgatórugója, mivel interneten alapuló technológiákat hoz létre és ez hatással van az egész társadalomra (Unruh & Kiron, 2017). Hangsúlyozni kell, hogy a digitalizálás, a digitalizáció és a digitális átalakulás nem ugyanazokat a fogalmakat (folyamatokat) jelentik (Rachinger et al, 2018; Verhoef et al, 2021). A digitalizálás az analóg adatok digitális adathalmazra történő átalakítását, vagyis a digitalizáció keretét és a digitális lehetőségek kiaknázását jelenti. A digitalizáció leginkább azokkal a változásokkal és hatásokkal hozható összefüggésbe, amelyek a digitális eszközök és alkalmazások gyakorlatba ültetésével hozhatók összefüggésbe. A digitális átalakulás viszont olyan folyamat, amelyet a gazdaságok, intézmények és a társadalom rendszerszintű átalakítására használnak, igyekezve kihasználni azokat az előnyöket, amelyek a digitális lehetőségekből adódhatnak. A digitális átalakulás az egyének és a vállalkozások tevékenységének megváltozását jelenti a digitális technológiák alkalmazása révén, amelyek jelentős előnyökkel járhatnak (Abdulquadi, Emmanuel, Kieu & Nguyen, 2021; Verhoef et al, 2021). A digitális átmenet szélesebb körben elismert meghatározása szerint olyan folyamatról beszélhetünk, amelynek célja egy entitás fejlesztése azáltal, hogy jelentős változások alakuljanak ki annak tulajdonságaiban, jellemzőiben az információs, számítástechnikai, kommunikációs és kapcsolódó technológiák kombinációi révén (Vial, 2019). A digitalizáció olyan globális folyamatnak tekinthető, amely több alfolyamat eredményeképpen vált az uralkodó trendek egyikévé. Verhoef és más szerzők (et al.) (2021) szerint a digitális átalakulást számos tényező segítette együttesen (1. ábra). Nem nehéz belátni, hogy az internet fejlődése vagy a technológiai változások alapvető katalizátorok között említhetők meg a digitalizáció előretörését illetően (Verhoef et al, 2021).

A digitalizáció egyben felerősít már korábban trendekké váló jelenségeket. A digitalizáció maga is közelebb hozza a szereplőket egymástól, áthidal földrajzi távolságot, lehetővé teszi az azonnali kommunikációt és kapcsolattartást, gyorsítja az információszerezést és a tájékoztatást, elterjeszt és megismertet új szokásokat, trendeket, termékeket vagy szolgáltatásokat. A digitalizáció ebben a megközelítésben maga is elősegíti a globalizációt és hatást gyakorol a fogyasztói döntésekre (Diamandis, 2015) vagy szokások (a magatartás, hozzáállás) alakulására (Ahmad & Hadi, 2020; Uygun & Gujrati, 2020). Mások kiemelik azt is, hogy a döntéseink közül sok esetben éppen a pénzügyi döntések vonatkozásában van a legnagyobb hatása a digitalizációnak (Korobov, 2020). A téma felértékelődését az is tökéletesen példázza, hogy ugrásszerűen megemelkedett a digitális átállással vagy a digitalizációval kapcsolatos tanulmányok és kutatások száma az elmúlt pár évben. Egyre többen igyekeznek vizsgálni a digitalizáció hatását nemcsak a

digitalizáció, digitális átállás, digitalizálás néhány pillére

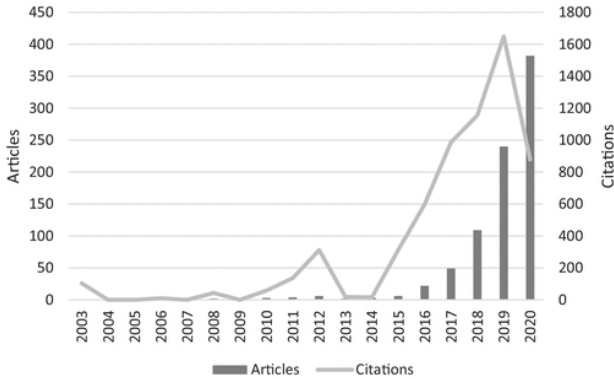
world wide web
 szélessávú internet
 okostelefonok
 web 2.0
 SEO
 internetes felhők
 beszédfelismerés
 online fizetési rendszerek
 kriptovaluták
 e-kereskedelem
 online vásárlások
 webshopok
 nagy adatmennyiség
 digitális innovációk
 digitális technológiák
 mesterséges intelligencia
 blokklánc technológia
 stb.

1. ábra: A digitális átállás néhány megnevezhető pillére (a teljesség igénye nélkül)

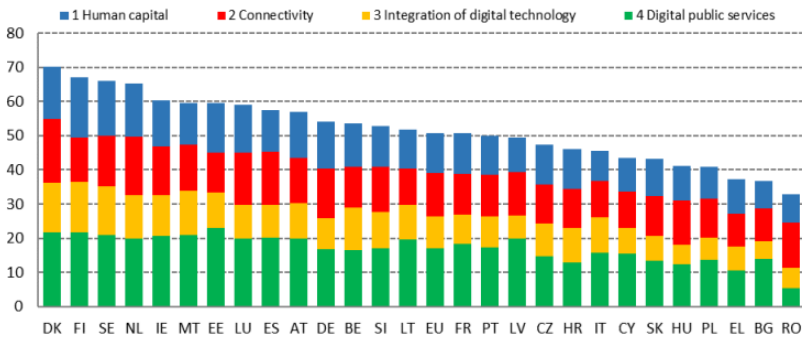
Forrás: saját szerkesztés

fogyasztói magatartás, hanem más területek aspektusában is (Tuna, 2021). A gazdaságok fokozódó digitalizációja rávilágított a digitális átalakulás fontosságára és arra is, hogy hogyan segítheti a digitalizáció a mindennapokat, a döntéseinket vagy éppen a szervezetek versenyképességét (Kraus, Jones & Kailer, 2021).

A digitalizáció és a technológiai rendelkezésre állás fontossága a nemzeti versenyképesség vonatkozásában is fontos és vizsgálendő tényezővé vált. Már nemcsak arra a kérdésre keresik a választ, hogy mit értünk digitalizáción és milyen hatása van az életünkre, de szorosabb összefüggésvizsgálatokat is találhatunk. Az Európai Bizottság például 2014 óta folyamatosan nyomon követi az EU tagországainak digitális előrehaladását. Mindezt az úgynevezett DESI Index-szel méri (European Commission, 2021). A DESI Index (Digital Economy and Society Index) arra keresi a választ, hogy milyen kiemelt intézkedéseket hoztak a tagállamok a digitális átállás elősegítése érdekében. Más részről megfogalmazódnak olyan országszintű ajánlások is, amelyek elengedhetetlenek lehetnek az átállást segítő politikai döntések megalapozásához. A DESI Index és a mögötte álló javaslatok jól mutatják, hogy a digitális átállás elősegítése akár egy sok országot összefogó integráció szintjén is megjelenik. (<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>)

2. ábra: A digitális átállással kapcsolatos publikációk számának változása a Scopus adatbázisban
 Forrás: Kraus et al. 2021

3. ábra: Az EU országok DESI Index szerinti rangsora az Európai Bizottság szerint
 Forrás: European Commission, 2021

Digitális átállás a mindennapi életünkben és bankolási szokásainkban

Hosszú távú elképzelések is megfigyelhetők a digitalizációs átállással kapcsolatban, amelyek sok esetben stratégiai döntések formájában jelennek meg. Ez igaz a vállalatokra, amelyek igyekeznek egyre szélesebb körben beépíteni a digitalizációs törekvéseiket a vállalati stratégiába (Tarnell, 2018; Nadem, Abedin, Cerpa & Chew, 2017; Bleicher & Stanley, 2018) és igaz magára az Európai Unióra is (látható volt a DESI Indexből is), amely szintén hosszú távú digitalizációs stratégiával rendelkezik (EU Digitális Stratégia). A gazdaságok fokozódó digitalizációja rávilágított a digitális átalakulás fontosságára és arra is,

hogyan segítheti a digitalizáció a mindennapokat, a döntéseinket vagy éppen a szervezetek versenyképességét. A digitális technológia gyökeresen megváltoztatja életünket (Gorensek & Kohont, 2019). Maga az EU Digitális Stratégiája is arra irányul, hogy elősegítse a digitális átállást a polgárok számára és igyekezzen a vállalkozások javát is szolgálni. Az Európai Bizottság eltökélt szándéka az is, hogy 2020 és 2030 között olyan időszakot teremtsen, amely valóban a digitalizáció évtizede lehet. Ehhez rendkívül fontos, hogy az adatokat, adatvédelmet, a technológiai rendelkezésre állást és felkészültséget, valamint a digitális infrastruktúrát előtérbe tudjuk helyezni (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age_hu)

A digitalizációban nemcsak az eszközök vagy a megfelelő infrastruktúra szükséges a transzformáció elősegítéséhez, hanem a társadalmi, jogi és kulturális felkészültség is. A digitalizációban adataink védelme, az adatbiztonság témaköre felértékelődik. A digitális szolgáltatások, digitális vállalkozások megjelenésével új kihívásoknak is meg kell felelni és ezek elsősorban olyan területeken jelentkeznek, mint például a jogi szabályozás vagy az adózás.

A digitalizáció mindennapi életünk számos területén okoz jelentős átalakításokat, mondhatni szokásaink megváltozását (Becker & Schmid, 2020). Ezt még hangsúlyosabbá tehetjük, ha az egyes generációk digitalizációval kapcsolatos attitűd vizsgálatát végezzük el. A mai gyerekeket már születésüktől fogva körül veszik a digitális technológiák. Mindennapjaik összefonódnak a közösségi médiával, az okostelefonnal, a táblagépekkel és az internethasználattal. A digitális technológia kvázi beágyazódik abba, ahogyan felnőnek, élnek és tanulnak (Livari, Sharma & Olkkonen, 2020). Halperin és Dror (2016) szerint viszonylag kevés kutatást végeztek azzal kapcsolatban, hogy az online aktivitás milyen hatást gyakorol a különböző generációk magánéletére és viselkedésére. Ugyanakkor megemlítik, hogy az adatbiztonság tekintetében erősödő aggályokat tapasztalhatunk. Mindenképpen érdemes több figyelmet szentelni az egyes generációk és a digitalizáció közötti kapcsolat vizsgálatára. A fiatalabb generációk otthonosabban mozognak a digitalizált környezetben, őket digitális bennszülöttnek is nevezik, míg a digitális bevándorlók olyan felnőtteket takarnak, akiknek alkalmazkodnia kellett a megváltozott környezethez és valóban a digitális átállás korszakát élik. Bár az idősebb felnőttek nagyrészt pozitívnak érzékelik a digitális technológiát, a fiatalabb generációkhoz képest mégis alacsonyabb arányban használják azt és kisebb bizalomról, érdeklődésről és használhatóságról számolnak be, mint a fiatalabbak (Fristedt, Svardh, Löfqvist, Schmidt & Iwarsson, 2021). A fiatalabbak jobban bíznak a digitális információszerezési készségeikben és az online forrásokkal kapcsolatos tudatosságukban, mint az idősebb generációk (Papp-Zipernovszky, Horváth, Schulz & Csabai, 2021). A fiatalabb generációk bár szélesebb körben használják a digitális megoldásokat, azt nem mondhatjuk, hogy minden ország vonatkozásában ez ugyanolyan mértékben jellemez-

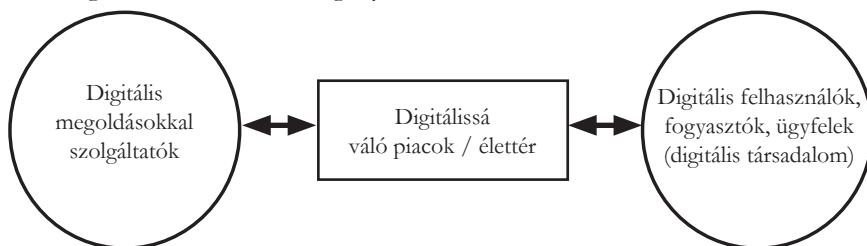
hető (Jordaan, Ehlers & Grové 2011). Minden generáció más környezeti feltételek és körülmények mellett nő fel, amelyek befolyásolják és kialakítják az adott generációra jellemző gondolkodásmódot, kommunikációt és reakciójukat, viselkedésüket a mindennapokban (Beekman, 2011).

A digitális technológia fejlődése, az infokommunikációs ismeretek és készségek a digitális átállás kulcsát jelentik. Ezekbe a fiatalabb generációk beleszülettek és együtt nőnek fel azokkal az eszközökkel, amelyeket az idősebb generációknak felnőtt korban kell megismernie (Pousson & Myers, 2018). A digitális technológiákat számos területen új lehetőségként tekintik, így szerepe valóban erősödik. Ezzel párhuzamosan nőtt a digitális technológiát használó idősebb népesség aránya is, de ez az arány még mindig kisebb, mint a fiatal generációké (Oh et al. 2021). A digitalizáció elfogadása és a digitális átállás előrehaladottsága szoros összefüggésbe hozható a társadalom nyitottságával és digitális kultúrájával, műveltségével. Főleg olyan területeken kell a társadalomnak jól használnia a digitális képességeit, mint például a pénzügyek. A digitalizáció pénzügyekben történő elfogadottsága nagy mértékben függ annak társadalmi befogadásától is (Cnaan, Scott, Heist & Moodithaya, 2021). Bár erőteljes elmozdulás figyelhető meg az elektronikus bankügyletek irányába, nem tehetünk általános kijelentést arra vonatkozóan, hogy ez az egész világra kiterjedő jelenség lenne.

A kevésbé fejlett országokban még mindig jelentős technológiai vagy infrastrukturális elmaradások figyelhetők meg, amelyek továbbra is arra kényszerítik a polgárokat, hogy készpénzben bonyolítsák le tranzakcióikat. Ugyanakkor a fejlettebb országokban valóban megfigyelhető egy olyan trend, amely a digitális pénzügyi megoldások irányába mutat. Ebben olyan szervezetek is egyértelmű állásfoglalást tettek, mint például az OECD (2012), amely már korábban is felhívta a figyelmet a digitális szakadékok kialakulására az országok között. E rétegződés azonban nemcsak globális szinten, de a társadalmakon belül is megfigyelhető és itt külön érdemes a generációk közötti különbségekkel, valamint azok digitalizációhoz való viszonyával foglalkozni. A digitális szakadékok nem pusztán a technológiák rendelkezésére állásától függ, hanem attól is, hogy az egyes társadalmi csoportok milyen mértékben tudják befogadni, magukba integrálni és alkalmazni azt (Marien & Prodnik, 2014; Song, Wang & Bergmann., 2020).

Kétségtelen a fiatal generációk beleszületnek ezekbe a változásokba és már születésüktől fogva együtt élnek ezek használatával, életük maga is már-már a digitalizációval együtt fejlődik. Mindez a korábbi generációkra nem mondható el teljes mértékben, hiszen nekik meg kellett tanulniuk ezen eszközök és megoldások használatát és korábbi gyakorlataikat kellett felváltani az új, digitális alapokra támaszkodó megoldásokkal. Mindezt jól szemléltetik a korábbi hagyományos bankolási szokások és az új digitális banki szolgáltatások közötti különbségek. A digitális pénzügyi átalakulás megnyilvánulását elsődlegesen ott fedezhetjük fel, hogy a kereskedelmi bankok egyre szélesebb körben igyekeznek a digitális tech-

nológiákat integrálni minden banki területen. Emellett igyekeznek értéket nyújtani ennek kihasználásával az ügyfelek számára, így különböző fejlesztések, innovációk is megjelennek olyan területeken, mint például a digitális banki szolgáltatások, a mobilos banki megoldások vagy a fintech-ek (Lee & Shin, 2018; Chen & Zhang, 2021). A másik oldalon ugyanakkor megjelenik egy olyan generáció, amely egyre szélesebb körben alkalmazza élete minden területén a digitális megoldásokat, hiszen végső soron ezzel együtt nőttek fel. A digitális megoldásokkal szolgáltatók (például digitalizációra is építő bankok) és az arra fogékony társadalmi rétegek itt találkozhatnak igényeikkel.

4. ábra: A digitális kereslet és kínálat találkozása

Forrás: saját szerkesztés

Anyag és módszer

A tanulmányban ismertetett primer eredmények egy 2020 május és október között lezajlott kvantitatív kutatás eredményei. Ennek keretében online megkérdezést folytattunk le, ahol az alanyok rekrutálása hólabda mintavételi eljárással történt. Az adatfelvétel eredményeként 6804 értékelhető kérdőívet kaptunk. A kutatási segédeszköz kizárólag zárt kérdéseket tartalmazott, nominális mérési szinten (egy- és többválasztásos kérdések formájában), továbbá metrikus skálákat (Likert-skála és szemantikus differenciál skála).

A kvantitatív eredmények feldolgozása során leíró statisztikát, kettő- és többváltozós elemzéseket alkalmaztunk SPSS 22.0 szoftvert felhasználásával. Jelen tanulmányban a leíró statisztikai eredmények mellett a nominális mérési szinteken megvalósított összefüggés-vizsgálatot folytattunk le, Pearson-féle Chi-négyzet szignifikancia értéke alapján megállapítva az két változó közötti összefüggés meglétét. A belső összefüggések feltáráshoz pedig a korrigált, sztenderdizált reziduumok (Adj.R) értékeit vettük figyelembe. (Sajtos & Mitev).

A primer kutatásunk keretében elemeztük, hogy a digitális pénzügyi megoldások tekintetében milyen tudással rendelkeznek a válaszadók és hogy mutat-e digitális pénzügyi megoldások ismerete és alkalmazása összefüggést a válaszadó életkorával.

A szekunder kutatási eredmények és a korábbi, generációkra irányuló kutatásaink fő konklúziójának eredményei alapján az alábbi kutatási hipotéziseket fogalmaztuk meg:

- H1: A digitális pénzügyi megoldások ismerete és az irányukba tanúsított hozzáállás generáció-specifikus jegyeket hordoz, az a összefüggést mutat a válaszadó életkorával
- H2: digitális pénzügyi megoldások ismerete és az irányukba tanúsított hozzáállás összefügg az egyén pénzügyi ismereteivel (tanul-e gazdasági, pénzügyi ismereteket korábban az alany).

Ezek validálására törekedtünk a tanulmányban ismertetett eredmények bemutatása során.

Eredmények

A digitális pénzügyi megoldások ismerete és az irányukba tanúsított hozzáállást négy dimenzió szintjén elemeztük: meglévő eszközök használata, új dolgok használata, új ismeretek, új eszközök használata és már kipróbált eszközök és információk használata. Mind a négy vizsgált faktor esetében a szignifikancia-értékek ($\text{sig}=0,000$) alapján elmondható, hogy a válaszadó életkora és a vizsgált változó között összefüggés van (H1 beigazolódott).

Az életkor csoportok között megmutatkozó differencia (Adj.R értékek) alapján pedig azt láttuk, hogy a digitális pénzügyi megoldások ismerete és az irányukba tanúsított hozzáállás mindegyik általunk eleme kapcsán igaz, hogy a fiatal generáció körében (18-25 éves korosztály) volt az elvártnál nagyobb arányban jelen a magát profinak ítézők köre.

Azaz egyértelműen kijelenthető, hogy a digitális pénzügyi megoldások – legyen szó már ismert és használt eszközökről, vagy újakról és friss ismeretekről – terén a fiatal generáció a legfőbb és legprofibb felhasználó. Ez azért is fontos eredmény, mert részint összecseng a generáció általános jellemzőivel, azaz az új ismeretekre, a digitális megoldásokra, az online világra való nyitottsággal, de egyben azt is mutatja és megerősíti, hogy ezen fiatalokat sikeresen lehetne bevonni az idősebb generáció edukálásába. Ez utóbbi azért is szükséges, mert az eredmények szerint épp az idősebbek (56 év feletiek) azok, akik a legalacsonyabb szintű ismerettel rendelkeznek a digitális pénzügyi megoldásokról, legyen szó akár csak a már meglévő eszközök használatáról. Ezzel megglátásunk szerint épp a generációk közötti különbségek előnyeit tudnánk kihasználni és nem utolsó sorban közelebb hozni az egymást sokszor még a mindennapi kifejezések szintjén is nehezen értő életkorcsoportokat.

1. táblázat: A digitális pénzügyi megoldások iránti hozzáállás generációs-specifikus elemzése

			Életkor csoportok						Összesen
			18-25 év	26-35 év	36-45 év	46-55 év	56-65 év	65 év felett	
Meglévő eszközök használatának megítélése	nagyon alacsony	fő	159	59	48	49	22	38	375
		meglévő eszközök használatának %-ában kifejezve	42,4%	15,7%	12,8%	13,1%	5,9%	10,1%	100,0%
		Adjusted Residual	1,2	-3,0	-2,2	0,1	0,7	7,2	
	megbirkózom velük	fő	368	362	282	251	118	86	1467
		meglévő eszközök használatának %-ában kifejezve	25,1%	24,7%	19,2%	17,1%	8,0%	5,9%	100,0%
		Adjusted Residual	-12,8	2,9	2,6	5,3	5,7	5,5	
	tökéletesen tudom használni	fő	1176	603	575	420	173	66	3013
		meglévő eszközök használatának %-ában kifejezve	39,0%	20,0%	19,1%	13,9%	5,7%	2,2%	100,0%
		Adjusted Residual	-0,7	-3,4	4,1	2,1	2,0	-5,3	
	profif vagyok	fő	985	466	251	162	36	49	1949
		meglévő eszközök használatának %-ában kifejezve	50,5%	23,9%	12,9%	8,3%	1,8%	2,5%	100,0%
		Adjusted Residual	11,8	2,5	-5,7	-7,2	-7,8	-2,8	
Összesen		fő	2688	1490	1156	882	349	239	6804

			Életkor csoportok						Összesen
			18-25 év	26-35 év	36-45 év	46-55 év	56-65 év	65 év felett	
Új dolgok használatnak megtétele	nagyon alacsony	fő	111	49	49	73	40	43	365
		meglévő eszközök használata %-ában kifejezve	30,4%	13,4%	13,4%	20,0%	11,0%	11,8%	100,0%
		Adjusted Residual	-3,7	-4,0	-1,9	4,1	5,2	8,8	
	megbirkózom velük	fő	647	455	403	357	162	86	2110
		meglévő eszközök használata %-ában kifejezve	30,7%	21,6%	19,1%	16,9%	7,7%	4,1%	100,0%
		Adjusted Residual	-10,0	-0,4	3,1	6,5	6,4	1,7	
	tökéletesen tudom használni	fő	1209	618	503	339	122	71	2862
		meglévő eszközök használata %-ában kifejezve	42,2%	21,6%	17,6%	11,8%	4,3%	2,5%	100,0%
		Adjusted Residual	3,9	-0,5	1,1	-2,3	-2,8	-3,9	
	profik vagyok	fő	721	368	201	113	25	39	1467
		meglévő eszközök használata %-ában kifejezve	49,1%	25,1%	13,7%	7,7%	1,7%	2,7%	100,0%
		Adjusted Residual	8,5	3,3	-3,8	-6,8	-6,7	-2,0	
Összesen		fő	2688	1490	1156	882	349	239	6804

			Életkor csoportok						Összesen	
			18-25 év	26-35 év	36-45 év	46-55 év	56-65 év	65 év felett		
Új ismeretek, új eszközök	nagyon alacsony	fő	106	53	51	51	26	43	330	
		meglévő eszközök használata %-ában kifejezve	32,1%	16,1%	15,5%	15,5%	7,9%	13,0%	100,0%	
		Adjusted Residual	-2,8	-2,6	-0,8	1,4	2,3	9,6		
	megbirkózom velük	fő	365	367	313	278	109	61	1493	
		meglévő eszközök használata %-ában kifejezve	24,4%	24,6%	21,0%	18,6%	7,3%	4,1%	100,0%	
		Adjusted Residual	-13,5	2,8	4,6	7,4	4,3	1,4		
	tökéletesen tudom használni	fő	1189	596	515	402	171	88	2961	
		meglévő eszközök használata %-ában kifejezve	40,2%	20,1%	17,4%	13,6%	5,8%	3,0%	100,0%	
		Adjusted Residual	1,0	-3,1	0,8	1,3	2,1	-2,1		
	profik vagyok	fő	1028	474	277	151	43	47	2020	
		meglévő eszközök használata %-ában kifejezve	50,9%	23,5%	13,7%	7,5%	2,1%	2,3%	100,0%	
		Adjusted Residual	12,5	2,0	-4,7	-8,8	-7,3	-3,5		
	Összesen		fő	2688	1490	1156	882	349	239	6804

			Életkor csoportok						Összesen
			18-25 év	26-35 év	36-45 év	46-55 év	56-65 év	65 év felett	
Már kipróbált eszközök és információk használata	nagyon alacsony	fő	119	61	54	37	22	34	327
		meglévő eszközök használata %-ában kifejezve	36,4%	18,7%	16,5%	11,3%	6,7%	10,4%	100,0%
		Adjusted Residual	-1,2	-1,5	-0,2	-0,9	1,3	6,9	
	megbirkózom velük	fő	348	369	280	292	117	72	1478
		meglévő eszközök használata %-ában kifejezve	23,5%	25,0%	18,9%	19,8%	7,9%	4,9%	100,0%
		Adjusted Residual	-14,2	3,2	2,3	8,8	5,5	3,2	
	tökéletesen tudom használni	fő	1215	602	556	400	168	76	3017
		meglévő eszközök használata %-ában kifejezve	40,3%	20,0%	18,4%	13,3%	5,6%	2,5%	100,0%
		Adjusted Residual	1,2	-3,5	2,8	0,6	1,5	-4,0	
	profik vagyok	fő	1006	458	266	153	42	57	1982
		meglévő eszközök használata %-ában kifejezve	50,8%	23,1%	13,4%	7,7%	2,1%	2,9%	100,0%
		Adjusted Residual	12,2	1,5	-5,0	-8,3	-7,2	-1,8	
Összesen		fő	2688	1490	1156	882	349	239	6804

Forrás Saját kutatás, 2020 N=6804 fő, Pearson-féle Chi-négyzet próba sig=0,000

Kutatásunk második hipotézise szerint a digitális pénzügyi megoldások iránti attitűd összefügg az alany pénzügyi ismereteivel. A két változóra elvégzett keresztábra vizsgálat Pearson-féle Chi-négyzet értéke ($\text{sig}=0,000$) igazolta hipotézisünket. A belső összefüggések vizsgálata során nem meglepő módon mind a négy vizsgált elem vonatkozásában - meglévő eszközök használata, új dolgok használata, új ismeretek, új eszközök használata és már kipróbált eszközök és információk használata – azt láthattuk, hogy a „profik” körében, kivétel nélkül, az elvárnál nagyobb arányban voltak jelen a korábban pénzügyi és gazdasági ismereteket tanult válaszadók.

2. táblázat: Pénzügyi, gazdasági ismeretek és a digitális pénzügyi megoldások iránti hozzáállás összefüggése

Digitális pénzügyi megoldások iránti hozzáállás igen nem			Tanult-e korábban pénzügyi- gazdasági ismereteket?		Összesen
Új dolgok használata	nagyon alacsony	Fő	169	196	365
		új dolgok használatának %-ában kifejezve	46,3%	53,7%	100,0%
		Adjusted Residual	1,4	-1,4	
	megbirkóznak velük	Fő	747	1363	2110
		új dolgok használatának %-ában kifejezve	35,4%	64,6%	100,0%
		Adjusted Residual	-8,1	8,1	
	tökéletesen tudom használni	Fő	1301	1620	2921
		új dolgok használatának %-ában kifejezve	44,5%	55,5%	100,0%
		Adjusted Residual	2,7	-2,7	
	profik vagyok	Fő	717	760	1477
		új dolgok használatának %-ában kifejezve	48,5%	51,5%	100,0%
		Adjusted Residual	5,1	-5,1	
Összesen	Fő	2934	3939	6873	

Meglévő eszközök használata	nagyon alacsony	Fő	185	190	375
		meglévő eszközök használata %-ában kifejezve	49,3%	50,7%	100,0%
		Adjusted Residual	2,7	-2,7	
	megbírkózzom velük	Fő	461	1075	1536
		meglévő eszközök használata %-ában kifejezve	30,0%	70,0%	100,0%
		Adjusted Residual	-11,4	11,4	
	tökéletesen tudom használni	Fő	1290	1723	3013
		meglévő eszközök használata %-ában kifejezve	42,8%	57,2%	100,0%
		Adjusted Residual	0,2	-0,2	
	profik vagyok	Fő	998	951	1949
		meglévő eszközök használata %-ában kifejezve	51,2%	48,8%	100,0%
		Adjusted Residual	9,0	-9,0	
Új ismeretek, új eszközök felé nyitottság	Összesen	Fő	2934	3939	6873
		Fő	143	199	342
		új ismeretek %-ában kifejezve	41,8%	58,2%	100,0%
		Adjusted Residual	-0,3	0,3	
	nagyon alacsony	Fő	476	1074	1550
		új ismeretek %-ában kifejezve	30,7%	69,3%	100,0%
		Adjusted Residual	-10,8	10,8	
	megbírkózzom velük	Fő	1281	1680	2961
		új ismeretek %-ában kifejezve	43,3%	56,7%	100,0%
		Adjusted Residual	0,8	-0,8	
	tökéletesen tudom használni	Fő	1034	986	2020
		új ismeretek %-ában kifejezve	51,2%	48,8%	100,0%
Adjusted Residual		9,2	-9,2		
profik vagyok	Fő	2934	3939	6873	
	Fő	2934	3939	6873	

Már kipróbált eszközök használata	nagyon alacsony	Fő	150	177	327
		már kipróbált eszközök használatának %-ában kife- jezve	45,9%	54,1%	100,0%
		Adjusted Residual	1,2	-1,2	
	megbirkózzom velük	Fő	471	1019	1490
		már kipróbált eszközök használatának %-ában kife- jezve	31,6%	68,4%	100,0%
		Adjusted Residual	-9,8	9,8	
	tökéletesen tudom használni	Fő	1316	1711	3027
		már kipróbált eszközök használatának %-ában kife- jezve	43,5%	56,5%	100,0%
		Adjusted Residual	1,2	-1,2	
	profí vagyok	Fő	997	1032	2029
		már kipróbált eszközök használatának %-ában kife- jezve	49,1%	50,9%	100,0%
		Adjusted Residual	7,0	-7,0	
Összesen	Fő	2934	3939	6873	

Forrás Saját kutatás, 2020 N=6804 fő, Pearson-féle Chi-négyzet próba sig=0,000

Összegzés, konklúzió

A kutatás konklúziójaként elmondhatjuk, hogy a digitális pénzügyi megoldások ismerete és az irányukba tanúsított hozzáállás generáció-specifikus jegyeket hordoz. Az eredmények fényében azt állapíthattuk meg, hogy a digitális pénzügyi megoldások legprofibb alkalmazói, ismerői a fiatal generáció (18-25 év) köréből kerülnek ki. Leginkább edukációra e tekintetben az idősebb (56 év feletiek) generációnak van szüksége. Meglátásunk szerint a fiatalok hiteles és eredményes módon lennének véleményvezérek ezen területen az idősebbek fogyasztók számára. Involválva a fiatalokat egy edukációs folyamatba, azt gondoljuk a generációk közötti szakadék is enyhíthető lenne. A kutatás további eredményei azt is megerősítették, hogy a digitális pénzügyi megoldások ismerete és az irányukba tanúsított hozzáállás összefügg az egyén pénzügyi, gazdasági ismereteivel. Ez az eredmény azért is fontos, mert hangsúlyozza, mennyire nagy szerepe van az oktatásnak, a pénzügyi, gazdasági ismeretek átadásának. Ez alapjaiban formálhatja az emberek szemléletét, enyhítve a digitális pénzügyi megoldások, az új eszközök és módszerek irányba tanúsított elutasító magatartást vagy épp bizonytalan-

ságot. Azt gondoljuk, hogy a kognitív fázis kellő megalapozása nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy elfogadóbbak és a digitális pénzügyek világában biztonságban mozgó fogyasztók, vásárlók hozzanak megalapozottabb, tudatos döntéseket a pénzügyeiket illető kérdésekben is. A kutatás folytatásaként tervezzük annak elemzését, hogy a pénzügyi ismeretek sikeres átadásának milyen feltételei lehetnek, mit várnak el a fiatalok, mit gondolnak az egyes piaci, kormányzati, oktatási intézmények ebben betöltött szerepéről még átfogóbb képet kapva ezzel a pénzügyi oktatás sikerességét fokozó megoldások köréről.

Irodalomjegyzék

- Abdulquadi, A., Emmanuel, M., Kieu, T. A., & Nguyen, N. A. (2021). Digital transformation in financial services provision: A Nigerian perspective to the adoption of chatbot. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, 15, 258–81.
- Ahmad, H., & Hadi, N.U. (2020). *Impact of digitization on consumer buying behavior with respect to consumer demographic factor*. IFoundation University Journal of Business and Economics, 5 (1).
- Becker, W., & Schmid, O. (2020). The right digital strategy for your business: an empirical analysis of the design and implementation of digital strategies in SMEs and LSEs. *Business Research* 13., Springer Link, 985–1005.
- Beekman, T. (2011). Fill in the generation gap. *Strategic Finance*, 93 (3), 15–17.
- Bleicher, J., & Stanley, H. (2018). Digitization as a catalyst for business model innovation a three-step approach to facilitating economic success. *Journal of Business Management*, 4 (2), 62–71.
- Chen, S., & Hong, Z. (2021). Does digital finance promote manufacturing servitization: Micro evidence from China. *International Review of Economics & Finance*, 76, 856–69.
- Cnaan, R.M., Scott, M.L., Heist, H.D., & Moodithaya, M.S. (2021). Financial inclusion in the digital banking age: lessons from rural India. *Journal of Social Policy*, 1-22. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0047279421000738>
- Gorensek, T., & Kohont, A. (2019). *Conceptualization of digitalization: opportunities and challenges for organizations in the Euro-Mediterranean area*. University of Ljubljana, 12, 93–115.
- Diamandis, P.H. (2015). *The World in 2025: 8 predictions for the next 10 years*. Singularity University.
- European Commission. (2022). *Digital Economy and Society Index (DESI) 2021 Thematic chapters*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-economy-and-society-index-desi-2021>
- Fristedt, S., Svardh, S., Löfqvist, C., Schmidt, S.M., & Iwarsson, S. (2021). Am I representative (of my age)? No, I'm not? - Attitudes to technologies and

- technology development differ but unite individuals across rather than within generations. *Plos One, Research Article*. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0250425>
- Vial, G. (2019). Understanding digital transformation: A review and a research agenda. *The Journal of Strategic Information Systems*.
- Halperin, R., & Dror, Y. (2016). Information privacy and the digital generation gap: An exploratory study. *Journal of Information Privacy and Security*, 12 (4), 166–180. <https://doi.org/10.1080/15536548.2016.1243852>
- Jordaan, Y., Ehlers, L. & Grové, J.M. (2011). Advertising credibility across media channels: Perceptions of generation Y consumers. *Communicare* 30(1), 1–20.
- Korobov, Y. (2020). Impact of digitalization on consumer behavior and marketing activity in financial markets. *SHS Web of Conferences* 73. DOI10.1051/sysconf/202073010
- Kraus, S., Jones P., & Kailer, N. (2021). Digital transformation: an overview of the current state of the art of research. *SAGE Journals Research Article*. <https://doi.org/10.1177/21582440211047576>
- Lee, I., & Yong J.S. (2018). Fintech: Ecosystem, business models, investment decisions and challenges. *Business Horizons*, 61, 35–46.
- Livari, N., Sharma, S., & Olkkonen, L.V. (2020). Digital transformation of everyday life – How COVID-19 pandemic transformed the basic education of the young generation and why information management research should care? *International Journal of Information Management*, 55 (12). <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2020.102183>
- Marien, A., & Prodnik, J. (2014). Digital inclusion and user (dis) empowerment: A critical perspective. *Infó*, 16 (6), 35-47.
- Nadem, A., Abedin, B., Cerpa, N., & Chew, E. (2017). Digital Transformation & Digital Business Strategy in Electronic Commerce – The Role of Organizational Capabilities. *Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research*, 13 (2). DOI:10.4067/S0718-18762018000200101
- Oh, S.S., Kim, K-A., Kim, M., Oh, J., Chu, H.S., & Choi, J.Y. (2021). Measurement of digital literacy among older adults: systematic review. *JMIR Publications*, 23(2). doi:10.2196/26145
- OECD. (2012). Connected minds: Technology and today's learners. *Educational Research and Innovation*. OECD Publishing.
- Papp-Zipernovszky, O., Horváth, M.D., Schulz P.J., & Csabai, M. (2021). Generation gaps in digital health literacy and their impact on health information seeking behavior and health empowerment in Hungary. *Frontiers in Public Health*. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.635943>
- Pousson, J. M., & Myers, K. A. (2018). Ignatian Pedagogy as a Frame for Universal Design in College: Meeting Learning Needs of Generation Z. *Education Sciences Journal*, 8(4).

- Tarnell, C. (2018). *Implementing digital business strategies – a study of impact and application in the Medical Technology Industry*. KTH Royal Institute of Technology. School of Industrial Engineering and Management. Stockholm. Sweden.
- Tuna, M.F. (2021). The journey of the consumer in the digitalization transformation process. *Journal of Social Sciences*, 11(2), 308–320.
- Unruh, G., & Kiron, D. (2017). Digital transformation on purpose. *MIT Sloan Management Review*. <https://sloanreview.mit.edu/article/digital-transformation-on-purpose/>
- Uygun, H., & Gujrati, R. (2020). Digital marketing: changing consumer behavior. *International Journal of Forensic Engineering*, 4(4).
- Verhoef, P., Broekhuizen, T., Bart, Y., Bhattacharya, A., Dong, J.Q., Fabian, N., & Haenliën, M. (2021). Digital transformation: A multidisciplinary reflection and research agenda. *Journal of Business Research*, 122, 889–901. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.09.022>
- Song, Z., Wang, C., & Bergmann, L. (2020). China's prefectural digital divide: Spatial analysis and multivariate determinants of ICT diffusion. *International Journal of Information Management*.